

UČEBNÉ OSNOVY

Názov predmetu	OBČIANSKA NÁUKA				
Časový rozsah výučby					
Ročník	1.	2.	3.	4.	Spolu
Štátny vzdelávací program					3
Školský vzdelávací program		2	1		3
Kód a názov odboru štúdia	7902 500 gymnázium				
Stupeň vzdelania	vyššie sekundárne vzdelanie ISCED 3A				
Forma štúdia	denná				
Dĺžka štúdia	štvorročná				
Vyučovací jazyk	slovenský jazyk				

Charakteristika predmetu

Predmet občianska náuka je koncipovaný tak, aby svojim obsahom pomáhal žiakovi orientovať sa v sociálnej realite a ich začleňovaní do rôznych spoločenských vzťahov a väzieb. Otvára cestu k realistickému sebazpoznávaniu a poznávaniu osobnosti druhých ľudí a k pochopeniu vlastného konania i konania druhých ľudí v kontexte rôznych životných situácií. Oboznamuje žiakov so vzťahmi v rodine a v škole, činnosťou dôležitých politických inštitúcií a orgánov a s možnými spôsobmi zapojenia sa jednotlivcov do občianskeho života. Rozvíja občianske a právne vedomie žiakov, posilňuje zmysel jednotlivcov pre osobnú i občiansku zodpovednosť a motivuje žiakov k aktívnej účasti na živote demokratickej spoločnosti. Poskytuje základy ekonomickej gramotnosti, učí žiakov základnej orientácii a uplatneniu sa na pracovnom trhu aj v medzinárodnom meradle, oboznamuje so základným kategoriálno-pojmovým aparátom filozofie, prezentuje filozofiu a jej dejiny ako určité laboratórium ľudského myslenia.

Ciele vyučovacieho predmetu / kľúčové kompetencie (spôsobilosti)

Predmet sa cieľmi spolupodieľa na utváraní a rozvíjaní kľúčových kompetencií:

- sociálnych a personálnych,
- spoločenských a občianskych,
- iniciatívnosť a podnikavosť,
- schopnosť naučiť sa učiť.

Vedie žiaka k:

- podpore vedomia jedinečnosti a neopakovateľnosti každého človeka v spoločnosti,
- utváraní vedomia vlastnej identity a identity druhých ľudí,
- realistickému sebazpoznávaniu a sebahodnoteniu,
- akceptovaniu vlastnej osobnosti a osobnosti druhých ľudí,
- orientácii v politických, právnych a ekonomických faktoch tvoriacich rámec každodenného života,
- aktívnemu občianstvu a osobnej angažovanosti, uvedomovaniu si práv a povinností, rešpektovaniu základných princípov demokracie a tolerancie,
- vytváraní pozitívnych vzťahov k opačnému pohlaviu v prostredí školy a mimo školy,
- rozpoznávaní stereotypných názorov na postavenie muža a ženy,
- osvojovaniu si základov ekonomickej gramotnosti, dôležitej na orientáciu v zložitých podmienkach modernej trhovej ekonomiky a k orientovaniu a rozhodovaniu sa v rôznych situáciách na trhu,
- získaniu základných vedomostí o formách a nástrojoch politiky zamestnanosti a trhu práce,

ktoré mu umožnia základnú orientáciu o uplatnení sa na pracovnom trhu aj v medzinárodnom meradle,

- zvládnutiu základného kategoriálno-pojmového aparátu filozofie,
- prezentovaniu filozofie a jej dejín ako určité laboratórium ľudského myslenia a výkony jednotlivých filozofov ako inšpirujúcu ukážku toho, ako sa ľudské myslenie rodilo, v čase menilo a precizovalo v strete s inými myšlienkovými platformami,
- uplatňovaniu vhodných komunikačných prostriedkov k vyjadrovaniu vlastných myšlienok, citov, názorov a postojov,
- k obhajovaniu vlastných postojov a k primeranému obhajovaniu svojich práv,
- vytváraniu schopnosti využívať ako zdroj informácií rôzne verbálne a neverbálne texty spoločenského a spoločenskovedného charakteru,
- rešpektovaniu a uplatňovaniu mravných princípov a pravidiel spoločenského spolunažívania a prebratíu zodpovednosti za vlastné názory, správanie sa a dôsledky konania.

Tematický celok / obsahový štandard / výkonový štandard / prierezové témy

1. Človek ako jedinec (8 hodín)

Obsahový štandard

Podstata ľudskej psychiky psychika, vnímanie, emócie
Osobnosť človeka osobnosť, temperament, schopnosti, motívy, postoje, učenie
Psychológia v každodennom živote duševná hygiena, zdravie a stres, poradenstvo

Výkonový štandard

Žiak vie: Opísať, ako človek vníma, prežíva a poznáva skutočnosť, seba a druhých ľudí a čo vplýva na jeho vnímanie a poznávanie. Vysvetliť príčiny odlišnosti ľudí a rôznorodosť prejavov ich správania. Porovnať rôzne metódy učenia. Vysvetliť zásady duševnej hygieny. Identifikovať príčiny stresu a uviesť dôsledky stresu. Aplikovať získané poznatky pri sebaopoznávaní, poznávaní druhých ľudí, voľbe profesijnej orientácie. Navrhnuť možné vhodné spôsoby vyrovnávania sa s náročnými životnými skúsenosťami.

2. Človek a spoločnosť (9 hodín)

Obsahový štandard

Sociálne procesy rodina - funkcie rodiny, typy rodín škola - rola žiaka, rola učiteľa, práva a povinnosti v škole, školská samospráva voľný čas - záujmy, spoločenské organizácie a inštitúcie
Sociálne fenomény normy správania, deviácie, sociálne problémy (kriminalita, extrémizmus)

Výkonový štandard

Žiak vie: Prakticky uplatniť spoločensky vhodné spôsoby komunikácie vo formálnych a neformálnych vzťahoch. Na príkladoch uviesť, k akým dôsledkom môžu viesť predsudky a nerešpektovanie kultúrnych odlišností príslušníkov rôznych sociálnych skupín. Vysvetliť rozdiely v jednotlivých typoch rodín. Vysvetliť svoje práva a povinnosti v škole. Na príkladoch ilustrovať možnosti angažovania sa v školskom prostredí. Obhájiť racionálne využívanie voľného času. Popísať aspoň jednu spoločenskú organizáciu /inštitúciu/ vo svojom okolí, pracujúcu s mládežou. Objasniť podstatu niektorých sociálnych problémov súčasnosti. Načrtnúť možné dopady sociálne patologického správania na jedinca a spoločnosť.

3. Občan a štát (13 hodín)

Obsahový štandard

Štát

znaky štátu, formy, štátu, právny, štát, Ústava SR

Demokracia

princípy, politický systém, voľby, volebné systémy

Ľudské práva

ľudské práva, dokumenty, systém ochrany, ľudských práv, práva dieťaťa

Výkonový štandard

Žiak vie: Rozlíšiť a porovnať historické a súčasné typy štátov (formy vlády). Popísať, akú funkciu plní v štáte ústava a ktoré oblasti upravuje. Vysvetliť, prečo je štátna moc v SR rozdelená na tri nezávislé zložky. Rozlíšiť a porovnať funkcie a úlohy orgánov štátnej moci SR. Vysvetliť podstatu demokracie, uviesť príklady nedemokratických foriem riadenia. Objasniť podstatu a význam politického pluralizmu pre život v štáte. Charakterizovať podstatu komunálnych, parlamentných a prezidentských volieb. Popísať spôsoby volieb. Vymenovať jednotlivé zložky politického systému a uviesť ich úlohu. Načrtnúť príklady, ako môže občan ovplyvňovať spoločenské dianie v obci a v štáte. Navrhnuť okruhy problémov, s ktorými sa môže občan obrátiť na jednotlivé štátne inštitúcie. Uplatniť zvládnutie komunikácie v styku s úradmi. Uviesť dokumenty zakotvujúce ľudské práva. Vysvetliť systém ochrany zabezpečujúci ochranu ľudských práv. Zdôvodniť, že nie všetko, čo jednotlivец chce, má na to aj právo. Na príkladoch uviesť svoje práva i práva iných. Obhájiť svoje práva, rešpektovať ľudské práva druhých ľudí a osobne sa angažovať proti ich porušovaniu.

4. Občan a právo (11 hodín)

Obsahový štandard

Právo normy morálka právo

Právo v každodennom živote právna spôsobilosť, právny systém, odvetvia práva občianske právo (spôsobilosť na právne úkony, práva spotrebiteľa) rodinné právo (podmienky uzavretia manželstva) trestné právo (deliktuálna spôsobilosť)

Orgány ochrany práva advokácia prokuratúra notariáty

Výkonový štandard

Žiak vie: Vysvetliť rozdielnosť medzi morálnymi a právnymi normami. Charakterizovať právny systém. Uviesť, ktoré štátne orgány vydávajú právne predpisy aj ako a kde sú zverejňované. Rozlíšiť zmysel a význam trestného, občianskeho a rodinného práva. Vysvetliť základné práva spotrebiteľa. Uviesť podmienky vzniku manželstva. Odôvodniť účel sankcií pri porušení právnych noriem. Porovnať náplň činnosti orgánov právnej ochrany. Uviesť príklady právnych problémov, s ktorými sa môžu občania na nich obrátiť.
--

5. Základné ekonomické problémy a ich riešenie (2h)

Obsahový štandard

problém vzácnosti, základné ekonomické otázky, príkazová ekonomika trhová ekonomika, národná ekonomika

Výkonový štandard

Žiak vie: Vysvetliť pojem vzácnosť. Porovnať rôzne typy ekonomík z hľadiska ich prístupu k riešeniu základných ekonomických otázok. Charakterizovať ekonomiku SR.

6. Trhový mechanizmus (3h)

Obsahový štandard

Ekonomický kolobeh základné funkcie a úlohy trhu, typy trhov

Správanie spotrebiteľov a výrobcov dopyt, ponuka

Trhová rovnováha proces tvorby cien trhová konkurencia

Výkonový štandard

Žiak vie: Preukázať praktickú orientáciu v problematike fungovania trhového mechanizmu. Opísať správanie sa subjektov trhu a rozhodovanie v rôznych situáciách na trhu.

7. Úloha peňazí a finančných inštitúcií (3 hodiny)

Obsahový štandard

Peniaze
funkcie a formy peňazí, euro v SR

Finančné inštitúcie
banky, bankový účet, poisťovne, produkty poisťovní

Daňová sústava
dane, daňové úrady, daňové a odvodové povinnosti

Výkonový štandard

Žiak vie: Rozlíšiť hodnoty eurových bankoviek a eurových mincí. Určiť ochranné znaky eurobankoviek. Uviesť úlohu bánk a iných finančných inštitúcií ako finančných sprostredkovateľov. Opísať základné bankové produkty – bežný účet, internetové bankovníctvo. Vysvetliť základné typy daní. Opísať spôsob podávania daňového priznania z príjmov.

8. Trh práce (2 hodiny)

Obsahový štandard

Trh práce
dopyt po práci, ponuka práce, cena práce (mzda a jej formy)

Mobilita práce
pracovný trh v EÚ, globalizácia pracovného trhu

Výkonový štandard

Žiak vie: Vysvetliť špecifiká trhu práce. Porovnať záujmy subjektov na trhu práce. Preukázať praktickú orientáciu v profesijnom dopyte na slovenskom a európskom trhu práce.

9. Nezamestnanosť a jej sociálno-ekonomický dopad (2 hodiny)

Obsahový štandard

Nezamestnanosť
formy nezamestnanosti

Úrad práce
ďalšie inštitúcie riešiace problém nezamestnanosti
hmotné zabezpečenie v nezamestnanosti

Výkonový štandard

Žiak vie: Identifikovať príčiny vzniku nezamestnanosti. Navrhnuť spôsoby riešenia tohto problému. Zaujať stanovisko k funkcii podpory v nezamestnanosti. Na príkladoch uviesť, ako pomáhajú úrady práce a personálne agentúry.

10. Svet práce (3 hodiny)

Obsahový štandard

Práca povolanie, zamestnanie
Vzdelávanie príprava na výber povolania, kariérne poradenstvo, práca s profesijnými informáciami
Písomné materiály uchádzača o zamestnanie žiadost' o prijatie do zamestnania, motivačný list, prihláška na štúdium, profesijný životopis
Vstup na trh práce pracovný pomer - vznik, zmena a zánik, pracovná zmluva (pracovnej zmluvy, skúšobná doba)
Samostatná zárobková činnosť poradenské služby pre začínajúcich podnikateľov, živnostenské podnikanie, zakladanie živnosti

Výkonový štandard

Žiak vie: Kriticky posúdiť svoje zdravotné, osobnostné a kvalifikačné predpoklady k voľbe ďalšieho štúdia a profesijnej orientácie. Vysvetliť súvislosť medzi dosiahnutým vzdelaním a možnosťami svojho osobného profesijného uplatnenia. Vyhľadať informácie o zamestnaní v rôznych typoch médií. Vypracovať potrebné dokumenty k uchádzaniu sa o prácu (štúdium). Posúdiť výhody a riziká podnikania v porovnaní so zamestnaním. Uviesť, ako postupovať pri založení živnosti.

11. Aktualizácia učiva (10 hodín)

Hodiny určené na aktualizáciu učiva, napr. exkurzia, návšteva súdneho pojednávania, beseda so starostom, politikom, aktivistom, advokátom, psychológom, návšteva úradu práce, práca s IKT a informáciami a pod.

12. Prierezové témy:

realizované ako integrovaná súčasť vzdelávacieho obsahu predmetu občianska náuka:

Multikultúrna výchova

realizovaná v tematických celkoch - Človek a spoločnosť, Občan a právo.

Osobnostný a sociálny rozvoj

realizovaná v tematických celkoch - Človek ako jedinec, Človek a spoločnosť.

Tematický celok / obsahový štandard / výkonový štandard / prierezové témy

1. Filozofia a jej atribúty (4 hodiny)

Obsahový štandard

Filozofia a mýtus. Filozofické otázky a zdroje filozofických úvah. Filozofické disciplíny. Filozofia, veda, náboženstvo, umenie, ideológia. Predstava, pojem, údiv, pochybnosť, ontológia, gnozeológia, logika, etika, filozofia človeka (filozofická antropológia), filozofia dejín, filozofia spoločnosti (sociálna filozofia), zmysel života, nihilizmus, pravda, agnosticizmus, skepticizmus, eklekticizmus, scientizmus, kritické myslenie, sloboda.

Výkonový štandard

Uviest' rozdielne znaky filozofie a mýtu. Nájsť v texte znaky mytologického a filozofického uvažovania. Uviest' rozlišovacie znaky, ktoré odlišujú filozofické otázky od bežných otázok. Na základe filozofického textu sformulovať otázku, ktorú tento text rieši a zaradiť ju do filozofickej disciplíny. Sformulovať vlastné stanovisko k filozofickému textu a postaviť vlastnú otázku, na základe inšpirácie filozofickým textom. Uviest' základné identifikačné znaky filozofie, vedy, náboženstva, umenia a ideológie a základné diferencie, ktoré odlišujú filozofiu od uvedených významových útvarov. Identifikovať prvky filozofickej reflexie, vedeckého vyjadrovania, náboženského presvedčenia, umeleckej tvorby a prípadných ideologizmov v textoch, ktoré obsahujú viacero týchto zložiek.

2. Dejinno-filozofický exkurz (20 hodín)

Obsahový štandard

Základné znaky západnej filozofie ako celku. Filozofia ako doba vyjadrená v myšlienke: periodizácia dejín filozofie (antická filozofia, stredoveká filozofia, renesančná filozofia, novoveká filozofia, filozofia 19. storočia, filozofia 20. storočia), ich profilové charakteristiky a kultúrohistorický kontext. Základné myšlienkové domény európskeho filozofického myslenia:

- a) myslenie orientované na poznanie sveta (Parmenides, Herakleitos, Aristoteles)
- b) myslenie orientované na poznávajúci subjekt a na podmienky a možnosti poznávania (R.

Descartes, I. Kant)

- c) myslenie orientované na jazyk (L. Wittgenstein)

Kľúčové filozofické problémy v rámci 1. z uvedených domén: pôvod a poriadok sveta, zmena a trvanie, náhoda a nevyhnutnosť, kritériá rozlišovania medzi pravým a nepravým bytím (skutočnosťou a zdaním).

Kľúčové filozofické problémy v rámci 2. z uvedených domén: problém hraníc a objektivity poznania, zdroje a metódy poznania.

Kľúčové filozofické problémy v rámci 3. z uvedených domén: problém poznávacieho statusu jazyka (spochybnenie referenčnej funkcie jazyka), význam ako výsledok sociálnej a jazykovej praxe, metafora kletky – človek ako väzeň svojho jazyka.

Pojmy:

Holizmus, diskurzivita, arché, podstata, substancia, idealizmus, materializmus, panteizmus,

monizmus, dualizmus, pluralizmus, teizmus, deizmus, determinizmus, dialektika, metafyzika, epistéma, doxa, racionalizmus, empirizmus, senzualizmus, metodická skepsa, transcendentalizmus („poznánie pred poznaním“), jazyk, lingvistika, sémantika, pragmatika, reprezentácia, význam.

Výkonový štandard

Charakterizovať spoločné črty vlastné Západnej filozofii ako celku a uviesť odlišnosti, ktoré ju odlišujú od filozofického myslenia spätého s inými kultúrnymi, resp. civilizačnými okruhmi.

Uviesť, ktoré témy resp. problémy sú ťažiskové pre jednotlivé obdobia dejín filozofie.

Vysvetliť príčiny zmien ťažiskových tém a problémov filozofického myslenia.

Interpretovať dejiny filozofického myslenia ako proces vykazujúci dva rozhodujúce kvalitatívne posuny:

- ako prechod od skúmania sveta k skúmaniu subjektu, ktorý o svete niečo vypovedá,
- ako prechod od „myslenia o svete“ k analýze jazyka, v ktorom svet myslíme a vyjadrujeme.

Identifikovať a analyzovať problémy, otázky a spory, ktoré zohrávali úlohu kryštalizačného jadra filozofických diskusií a polemík v rámci každej z uvedených myšlienkových domén.

Charakterizovať stanoviská uvedených filozofov k ich riešeniu.

Porovnať alternatívne riešenia uvedených problémov a zaujať k nim vlastné stanovisko.

3. Religionistika (4 hodiny)

Obsahový štandard

Náboženstvo a jeho atribúty

Prvky náboženstva

- náboženská viera
- náboženské symboly
- náboženské praktiky a prejavy (náboženský kult, náboženské obrady, sviatky a tradície)

Kresťanstvo a svetové náboženstvá

Alternatívne náboženské prejavy (nové náboženské hnutia)

Pojmy:

Religionistika, náboženstvo, svetové náboženstvo, kresťanstvo, islam, budhizmus, nová religiozita, sekta, kult, tolerancia.

Výkonový štandard

Rozlíšiť medzi jednotlivými prvkami náboženstva a vie vysvetliť ich význam. Určiť základné identifikačné znaky svetových náboženstiev. Identifikovať prejavy náboženskej neznášanlivosti.

Rozoznať prejavy sektárskeho myslenia.

4. Aktualizácia učiva (2 hodiny)

Napísať jednoduchú filozofickú esej, s využitím znalostí z prvých dvoch tematických celkov.

5. Prierezové témy:

realizované ako integrovaná súčasť vzdelávacieho obsahu predmetu občianska náuka.

Multikultúrna výchova

realizovaná v tematickom celku – Religionistika

Osobnostný a sociálny rozvoj

realizovaná v tematických celkoch – Dejinno-filozofický exkurz

Stratégia vyučovania

V procese vyučovania sa budú využívať metódy, ktoré pomôžu prekonávať transmisívnu výučbu občianskej náuky, ktorej podstatou je odovzdávanie poznatkov v hotovej podobe prevažne explikačnými (vysvetľujúcimi) metódami a prostredníctvom frontálnej výučby, a v širšej miere aplikovať prístupy, ktoré kladú dôraz na aktívne učenie, na proces hľadania, objavovania a konštruovania (vytvárania) poznatkov na základe vlastnej činnosti a skúsenosti v interakcii s učiteľom a spolužiakmi v kooperatívnom učení.

Najčastejšie používané stratégie a metódy práce na vyučovacích hodinách občianskej náuky sú kooperatívne vyučovanie, participatívne a zážitkové metódy, diskusia, riadený rozhovor, situačná metóda, brainstorming.

Učebné zdroje

Na podporu a aktiváciu vyučovania a učenia žiakov sa využijú nasledovné učebné zdroje:

Odborná literatúra

- Didaktická technika KOŠČ. M.: Základy psychológie, Bratislava, SPN 1994
- OKRUHLICOVÁ, A.-ZELINA, M. : Základy psychológie pre stredné školy, Bratislava, 1995
- SOPÓCI, J. –B ÚZIK, B. : Základy sociológie, Bratislava SPN 1995
- Bocková, A. - Durajková, D. - Feketeová, K.- Sakácová, Z.: Náuka o spoločnosti. Príprava na maturity a prijímacie skúšky na VŠ. Bratislava: SPN, 2006.
- Durajková, D. – Zemanovicová, D. – Zuberská, M.: Celospolocenský problém – korupcia II. Bratislava : TIS 2005.
- Fürstová, M. - Trinks, J.: Filozofia. Bratislava: SPN, 1998.
- Kiczko, L. - Marcelli, M. - Waldschütz, E.: Dejiny filozofie. Bratislava: SPN, 1996, 1997, 2001.
- Kol.: Slovník spoločenských vied. Bratislava : SPN 1997
- Košč, M.: Základy psychológie. Bratislava: SPN, 1998, 2001.
- Krsková, A. - Krátka, D.: Základy práva. Bratislava: SPN, 2003.
- Mistrík, E.: Základy estetiky a etiky. Bratislava : SPN 1994, 1996
- Prevendárová, J. – Kubícková, G.: Základy rodinnej a sexuálnej výchovy. Bratislava SPN 1996
- Sopóci, J. - Búzik, B.: Základy sociológie. Bratislava: SPN, 1997.
- Šlosár, R. a kol.: Základy ekonómie a ekonomiky. Bratislava: SPN, 2001.
- Tóth, R.: Základy politológie. Bratislava: SPN, 2001.
- Ústava SR
- Všeobecná deklarácia ľudských práv,
- Deklarácia práv dieťaťa
- Dohovor o právach dieťaťa
- Zákon o ochrane spotrebiteľa
- Zákonník práce
- Zákon o rodine
- Zákon o správnom poriadku
- Trestný zákon

Ďalšie zdroje: internet, knižnica, denná tlač, rozhlasové a televízne vysielanie

Didaktická technika: dataprojektor, interaktívna tabuľa, videotechnika

Materiálne výučbové prostriedky: texty, oficiálne dokumenty, audio a videozáznamy, CD, DVD